

GEOGRAFICKÝ VÝZKUM CESTOVNÍHO RUCHU A REKREACE V ČR V LETECH 1950–2008

Jiří Vystoupil, Josef Kunc

Abstract

The contribution engages in almost sixty years old tradition and process of geography of tourism and recreation in the Czech Republic. The framework of contribution comprises historical view to nine inspiring research topics related with tourism activities in Czech (Slovak) academic environment. Strong emphasis of geographers published activities is also connected with brought up research themes. The second crucial text part is a brief feature of most important, particularly geographical, „schools“ of tourism and their significant representatives. The objective of this contribution is to introduce research platform one of geographical discipline in its developmental complex, tradition and current purposes. Authors are not possessed of ideal and complete matter-of-fact overview of works in branch – it is not possible in a given extent of text anyway.

Key words: Czech Republic, tourism and recreation, historical analysis, geographical research, geographical schools

HLAVNÍ SMĚRY VÝZKUMU V ČESKÉ GEOGRAFII CESTOVNÍHO RUCHU A REKREACE

Vývoj geografických výzkumů cestovního ruchu měl a má v České republice podobné rysy jako ve světě, i když samozřejmě v daleko menší míře komplexity a rozsahu výzkumu (do značné míry určitá absence např. problematiky geografických aspektů mezinárodního cestovního ruchu, problematiky cestovního ruchu v rozvojových zemích, hodnocení vlivů cestovního ruchu na geografické prostředí, udržitelný cestovní ruch, apod.) jakož i do určité míry v úrovni teoreticko-metodologických základů a přístupů. Přesto i česká geografie měla a má svoje silná témata v problematice cestovního ruchu. Jako významné a nosné lze uvést zejména diskuze nad předmětem geografického výzkumu cestovního ruchu, výzkum rekreativity obyvatelstva, studium otázek krátkodobé rekreace a druhého bydlení, hodnocení lokalizačních faktorů v cestovním ruchu, prostorové analýzy a organizaci cestovního ruchu a jeho hlavních forem, regionální výzkum cestovního ruchu, atlasovou a mapovou tvorbu, regionalizaci a rajonizaci cestovního ruchu na území ČR.

V uvedeném obsahovém kontextu se tento příspěvek snaží nahlédnout do padesátileté historie výzkumu a z toho se odvíjející publikační činnosti českých geografů, resp. i slovenských geografů zabývajících se problematikou cestovního ruchu na našem území, a to v následujících devíti problémových okruzích. Jejich výběr může být sestaven z různých pohledů, zde je prezentováno názorové pojetí hlavního představitele „brněnské školy“ geografie cestovního ruchu – J. Vystoupila. Autoři příspěvku si nestanovují „monopol“ na úplný věcný přehled (ten ani není v rozsahu tohoto příspěvku možný), podobně ze stejného důvodu nelze zdaleka sestavit úplný přehled všech publikujících autorů (geografů).

DISKUZE K PŘEDMĚTU GEOGRAFICKÉHO VÝZKUMU CESTOVNÍHO RUCHU A REKREACE

První příspěvek k diskusi nad předmětem a zaměřením vznikající geografie cestovního ruchu lze nalézt u V. Häuflera v jeho publikaci o horských oblastech v Československu (Häufler 1955)¹. Významně polemizující a velmi přínosná geografka se v podobě S. Šprincové objevuje koncem 50. let na Palackého univerzitě v Olomouci. Na tomto místě lze uvést například její hodnocení problematiky zaměřením a úkolů geografie cestovního ruchu v ČSR v 50. až 70. letech (Šprincová 1969, 1975a, 1977, 1983b), podobně i hodnocení světové geografie cestovního ruchu (Šprincová 1980, 1983a), resp. studium metod výzkumu v geografii cestovního ruchu (Šprincová 1971). Obdobné shrnutí nejvýznamnějších výzkumných témat ve světové geografii cestovního ruchu provedl za 30 let J. Vystoupil (Vystoupil 2008c). Významný teoreticko-metodologický přínos znamenaly také práce Gardavského (1975, 1977) k problematice geografického výzkumu druhého bydlení, resp. diskuse k metodám výzkumu a k výzkumným tématům se geografie rekreace (Gardavský a Ryšlavý 1978, Gardavský 1986). Na jeho základech pokračovali pražští geografové I. Bičík, D. Fialová a J. Vágner (jeho kolegové a žáci), kteří zásadním způsobem obohatili naši geografii cestovního ruchu a rekreace o studium geografických (prostorových) a sociálních problémů druhého bydlení (Bičík et al. 2001, Vágner, Fialová et al. 2004).

Aktuální téma problematiky a souvislostí životního prostředí a cestovního ruchu na příkladě ostravské průmyslové aglomerace přinesl do naší geografické literatury M. Havrlant (1973, 1977). V tomto studiu se angažovalo mnoho našich geografů, za jednu z mladých a kreativních zástupců v komplexní problematice vlivu geografického prostředí na cestovní ruch lze považovat M. Páskovou, byt geografické studium neabsolvovala (Pásková 2003a).

V 70. letech publikoval slovenský geograf P. Mariot geografický koncept studia lokalizačních, selektivních a realizačních předpokladů cestovního ruchu jako základní prostorový model cestovního ruchu (Mariot 1971a, 1971b). Tento přístup měl poté významný vliv na celou generaci českých geografů, autory příspěvku nevyjímaje.

Mariotovy příspěvky rozvinul v teoreticko-metodologické a především v aplikační rovině v 80. letech J. Vystoupil, a to o nové přístupy k hodnocení přírodních (lokalizačních) předpokladů (Vystoupil 1979, 1981), o přístupy k hodnocení rekreativity obyvatelstva – příčiny, nároky a potřeby (selektivní předpoklady) (Vystoupil 1981, 1983b), resp. o přístupy k problematice prostorové organizace druhého bydlení, aplikace prostorových modelů v cestovním ruchu, resp. funkčně-prostorové typologizace středisek a regionalizace oblastí cestovního ruchu (Vystoupil 1988b). A společně s P. Mariotem rozvinul moderní kartograficko-geografické metody v geografii cestovního ruchu (Vystoupil a Mariot 1987, Vystoupil et al. 1992).

K navazujícím tématům lze také zařadit diskuze nad předmětem výzkumu či výuky celého složitého fenoménu cestovního ruchu (např. Franke et al. 2006), resp. diskuze nad předmětem a problémy geografie cestovního ruchu ve vysokoškolské výuce (Šíp 2002, Holešinská, 2005).

¹ Geografické (prostorové) aspekty cestovního ruchu, resp. úvahy o jejich významu pro poznání cestovního ruchu se objevují již ve 30. a 40. letech u našich prvních badatelů v cestovním ruchu – B. V. Černý a J. Charvát, řešení otázek lázeňství a zotavení – A. Gregor a J. Stibor.

Analýza vybraných lokalizačních, selektivních a realizačních faktorů v cestovním ruchu

Toto široké téma zahrnuje především analýzy a hodnocení vlivu přírodních, kulturně-historických, ekonomických a společenských podmínek a předpokladů pro cestovní ruch, tedy především lokalizačních a selektivních faktorů a předpokladů cestovního ruchu, a to na různých úrovních (obecná metodologická úroveň, regionální výzkum cestovního ruchu i celého území ČR).

Teoreticko-metodologické otázky hodnocení potenciálu cestovního ruchu, rozpracované v geografii cestovního ruchu S. Šprincovou a P. Mariotem, byly rozvinuty u nás již koncem 60. a v 70. letech také v územně-plánovací praxi, zejména v Terplanu (Míchal a Nosková 1970, Kotrba 1968). Od 70. let nastal bohatý regionální výzkum problematiky hodnocení lokalizačních a selektivních předpokladů na geografických pracovištích v celé České republice.

Například prostor dřívějšího Západočeského kraje z různých geografických aspektů (např. přírodní potenciál) byl a je studován desítky let plzeňskými geografy. V této souvislosti lze uvést především práce S. Mirvalda a M. Novotné (Novotná 2005, 2007a). Podobně byl studován prostor Severomoravského kraje (např. problematika geografického potenciálu Beskyd, Jeseníků, Oderských vrchů, podmínky pro rekreaci ostravské průmyslové aglomerace) moravskými geografy, a to M. a J. Havrlanty (Havrlant, M. 1974, 1986, Havrlant, J. 1993, 2003) a Šprincovou (1968, 1970). Analýzy na území Jihomoravského kraje najdeme v pracích Vystoupila (1980, 1981). Jihočeský kraj a jeho rekreační potenciál včetně hodnocení potenciálu venkovských oblastí podrobně studovali a zmapovali např. Kubeš a Barták (1998), Hasman et al. (2001), Hasman a. Šíp 2001, Šíp (1997, 1998, 2007) či Šíp a Vystoupil (2005).

Podrobné hodnocení potenciálu cestovního ruchu celé ČR nalezneme v pracích Bíny (2002), J. Vystoupila a jeho kolegů (Vystoupil 1981, Šauer 2005, Vystoupil et al. 2007). Jen ojediněle najdeme studium geografické problematiky doprovodné infrastruktury cestovního ruchu, zejména dopravní infrastruktury (Seidenglanz 2005).

Problémy krátkodobé rekreace (městského) obyvatelstva a rekreativity obyvatelstva

Výzkumy problematiky krátkodobé rekreace byly a jsou vedeny ve dvou základních časoprostorových úrovních. První z nich je rekreace v místě bydliště. Geografický výzkum problematiky využívání volného času v místě bydliště (ve městě) však u nás nebyl a není příliš rozšířen. Větší pozornost byla věnována zejména sociologickým problémům (ze staršího období např. Librová 1972, 1987, Filipcová et al. 1974). Většina výzkumů se orientovala a orientuje na analýzu pobytu a pohybu obyvatelstva na území města, a to z pohledů urbanistických, dopravních a sociologických. Časté jsou také analýzy specifických forem aktivit volného času (např. zahrádkaření). Značné množství prací se rovněž zabývá hodnocením struktury a využití městské zeleně, městských parků a lesů (urbanistická, estetická hlediska normativy). Podrobně je také analyzována problematika rekreační infrastruktury ve městech (zábavní a sportovní zařízení volného času).

Od konce 60. let byl největší zájem naší geografie soustředěn na problematiku krátkodobé (víkendové) rekreace mimo město (příměstská a vzdálená rekreace). Z velmi širokého spektra pohledu geografů na krátkodobou rekreaci lze uvést dopravní problematiku, socioekonomickou problematiku, problematiku územní organizace či hodnocení intenzity rekreačních migrací. Na jedné straně jsou tak v oblastech poptávky prováděny analýzy potřeb a hodnocení účasti obyvatelstva na krátkodobé rekreaci (např.

Gardavský 1977, Librová 1972, Vystoupil 1981, 1989b), hodnocení časové dostupnosti a dosažitelnosti, byly a jsou vypracovávány modely prostorového šíření a rozptylu příměstské rekreace (Vystoupil 1985). Na straně druhé byl a je prováděn také výzkum v cílových návštěvních místech a oblastech pro denní a víkendovou rekreaci. Ze zajímavých výzkumů lze uvést práce např. o Praze (Gardavský 1968, 1969, 1971, Himiyama et al. 2002), o Brně (Vystoupil 1978, 1980, 1981) nebo o Ostravě (Havrlant, M. 1968, 1977, Librová 1969, aj.).

Fenomén druhé bydlení

Nejvýznamnější a publikačně nejrozsáhlejší téma v naší geografii cestovního ruchu představuje již čtyřicet let výzkum krátkodobé (víkendové) rekreace a zejména druhého bydlení, označovaného v geografické literatuře jako proces sociální difúze. V problematice druhého bydlení byl a je nejvíce rozšířen výzkum jeho utváření a územní organizace na různých prostorových úrovních, často spojený s utvářením a vymežováním příměstských rekreačních zázemí (jako rozhodující lokalizační faktory jsou analyzovány vzdálenost a přírodní atraktivita, sídelní situace v návštěvních místech, vliv druhého bydlení na rozvoj venkovského prostředí a rekreačních středisek).

První problémový okruh našich výzkumů představují regionální analýzy druhého bydlení povětšinou obyvatelstva našich největších měst: Prahy (Gardavský 1969, Fialová 2001a, Vágner 2003a), Brna (Vystoupil 1978, Hynek a Sedláček 2004), Ostravy (Librová 1969, Havrlant, J. 2004, 2006), Plzně (Novotná 2007b), Olomouce (Šprincová 1984b, Ptáček 2004), Českých Budějovic (Kubeš 2004a), Liberce (Pecháčková 2004) či Ústí nad Labem (Anděl 2004).

Druhý problémový okruh s největším teoreticko-aplikačním přínosem představují celonárodní výzkumy příčin rozvoje, vývoje, prostorové organizace, socio-geografických souvislostí a konečně výzkumy perspektiv druhého bydlení u nás. Mezi nejvýznamnější autory a jejich práce v tomto kontextu lze uvést především: Bičík (2001), Fialová (2001b, 2004), Fialová a Vágner (2005, 2006), Gardavský (1971, 1983), Kubeš (2004b, 2005), Kučera (1992), Librová (1975), Šprincová (1984a), Vágner (1999, 2001, 2003b, 2004a, 2004b), Vágner a Fialová (2004, 2006), Vystoupil (1981, 1983b, 1985, 1987b, 1989b, 1989c, 1991), Vystoupil a Stachowski (1989).

Vývoj cestovního ruchu, analýzy prostorové organizace cestovního ruchu a jeho hlavních forem

Tento nejrozsáhlejší problémový okruh byl a je nejstarším a nejvlastnějším předmětem geografie cestovního ruchu jako syntetizující prostorové vědy, a to jak ve světě, tak i v České republice. Do této problémové oblasti spadají výzkumy intenzity a struktury návštěvnosti, formování a směřování turistických a návštěvnických proudů, klasifikace a typologizace návštěvních míst cestovního ruchu a zejména regionální výzkumy prostorové organizace menších územních celků, větších oblastí cestovního ruchu, resp. rajonizace a regionalizace národní úrovně.²

Jedním z prvních výzkumných témat naší geografie cestovního ruchu byla a dodnes je prostorová (popisně geografická) analýza hlavních forem cestovního ruchu. Na tomto místě lze uvést např. studie

² Spadají sem rovněž problémy územní organizace krátkodobé rekreace městského obyvatelstva (krátkodobé rekreační migrace) a problematika územní organizace druhého bydlení. Pro jejich významnost v naší geografii cestovního ruchu jsou uvedeny výše jako samostatná výzkumná témata.

týkající se městského a venkovského cestovního ruchu (Perlín 1998, Šauer a Vystoupil 2005, Holešinská 2006), horských oblastí zimní a letní rekreace a cestovního ruchu (Häufler 1955, Hůrský 1963, Havrlant, J. 2000, 2005, Šprincová 1972), vinařského cestovního ruchu (Kunc a Vystoupil, P. 2005), lázeňství a lázeňského cestovního ruchu (Migala a Szczyrba 2006, Šauer a Vystoupil 2006, Kunc 2007), resp. studie s problematikou územní organizace cestovního ruchu celého území ČR (Vystoupil 1988b, Vágner a Voborníková 2007).

Dalším významným výzkumným tématem u nás byla a dodnes je regionalizace, resp. rajonizace cestovního ruchu území ČR. První práce orientované na geografické přístupy k regionalizaci se objevují již u S. Šprincové (1959, 1965), či později novodobé geografické přístupy k regionalizaci cestovního ruchu ČR (např. Šprincová a Lepka 1990, Vágner 2000, Vystoupil et al. 2007, Vystoupil et al. 2007a, 2007b); obdobné hodnocení geografického potenciálu za obce ČR bylo provedeno v ÚÚR v Brně (Bína 2002). Přístupy z hlediska územně – plánovací praxe nalezneme zejména v Rajonizaci cestovního ruchu z roku 1962 (Kotrba 1968) a v její aktualizaci z roku 1981 (Dohnal et al. 1981). Jako speciální problém lze uvést také otázky regionální diferenciaci ekonomického významu cestovního ruchu obcí ČR (Maryáš 2002, Vystoupil et al. 2006).

Hodnocení vývoje cestovního ruchu, včetně koncepcí a prognóz jeho rozvoje lze označit za poměrně specifické v tomto výzkumném tématu. Prováděny byly např. analýzy vývoje cestovního ruchu a jeho forem (Šíp 2002, Vystoupil 1988a, 1988b), analýzy domácí i zahraniční návštěvnosti (Franke a M. Košatka 2008, Mariot et al. 1992, Vystoupil a Šauer 2003, 2004, Vágner 2003c, 2003d, Kratochvíl a Šíp 1999) či prognózy rozvoje cestovního ruchu a jeho hlavních forem (Vystoupil 1989a, Veselá 2006).

K prostorové organizaci cestovního ruchu lze vztáhnout také problematiku územní organizace turistických informací a konkrétně turistických informačních center, přestože jsou tyto častěji řazeny do sféry organizace a řízení cestovního ruchu. Z prací vztahujících se k tématu lze uvést např. Holešinskou (2004a, 2004b), Holešinskou a Nunvářové (2005) či Kunce (2005).

Nejrozsáhlejší regionálně geografický výzkum v cestovním ruchu mapující území České republiky představují diplomové práce na všech níže uvedených geografických katedrách. Jejich počet je možné za posledních padesát let odhadovat na více než 500. Zhodnotit jejich problémové a územní zaměření je však mimo možnosti tohoto příspěvku.

Kartograficko-geografické přístupy a metody v cestovním ruchu

Geograficko-kartografické přístupy a metody v cestovním ruchu, zejména metodika tvorby tématických map cestovního ruchu, jsou jedněmi z nejdůležitějších vyjadřovacích prostředků geografie cestovního ruchu. Pozornost se u nás soustředila a soustřeďuje především na vyjádření prostorové organizace cestovního ruchu a rekreace a jejich hlavních forem (Gardavský a Ryšlavý 1978, Mariot 1987, Vystoupil 1987a, 1989b, Vystoupil et al. 1992) resp. jednotlivých potenciálů cestovního ruchu (přírodní, kulturně-historické), znázornění návštěvnosti území. Specifickým výzkumným tématem je také tvorba GIS cestovního ruchu (Holešinská 2005, Novotná 2005, Vystoupil et al. 2006). Ojedinelým počínkem a zároveň výsledkem dlouholetého geografického výzkumu bylo také vydání prvního Atlasu cestovního ruchu v ČR (Vystoupil et al. 2006).

Environmentální problémy a faktory cestovního ruchu

Toto výzkumné téma je výrazněji v naší geografii cestovního ruchu akcentováno až v posledních deseti letech, i když počátky výzkumu sahají už do 70. let minulého století (např. Havrlant, M. 1968, Šprincová 1970). Z poměrně malého počtu geografických výzkumů vlivů cestovního ruchu na geografické prostředí je možné uvést otázky hodnocení negativních vlivů cestovního ruchu na rekreační krajinu, resp. na přírodní a sociokulturní prostředí (Pásková 2003a, 2003b, Staňková 2006, Bičík, Ouředníček et al. 2007), cestovní ruch jako environmentální faktor kvality života (Viturka a Vystoupil 2003, Viturka et al. 2003, Vystoupil a Šauer 2008, Navrátil et al. 2009).³

Publikace vysokoškolských učebnic a vysokoškolských textů

První vysokoškolská skripta, resp. učebnice z geografie cestovního ruchu (obecného či regionálního charakteru) pocházely z per slovenských a českých geografů či ekonomů ze 70. let (např. Kopšo 1970, Stránský 1973, Šprincová 1975). V 80. letech vyšly v modernějším pojetí na Slovensku pouze publikace Mariota (1983) a vysokoškolská skripta v Brně (Wokoun a Vystoupil 1983, 1987).

Kvantitativně a do určité míry kvalitativně novou úroveň přinesla 90. léta minulého století a zejména léta současná. Uvedme na tomto místě např. učebnice a vysokoškolská skripta z geografie cestovního ruchu z Prahy (Hrala 2001, Štěpánek et al. 2001), z Bratislavy (Kopšo et al. 1992, Mariot 2000), z Brna (Vystoupil a Šauer 2006, Vystoupil 2008a), z Ostravy a Opavy (Havrlant, J. 2007, Němčanský 1996), resp. z Plzně (Mirvald et al. 1996, Ježek 2000, Hamarnehová 2008). Z ostatních publikací je možné zmínit další autory (Horák 2006, Štýrský 2005). Celkově je však možné konstatovat, že dosud chybí moderní publikace shrnující nové poznatky z geografie cestovního ruchu jak teoreticko-metodologického zaměření, tak regionálního hodnocení ČR, resp. Evropy a světa.

Aplikovaný výzkum v oblasti geografických problémů cestovního ruchu

Aplikovaný výzkum byl a je zaměřen především na tvorbu a spoluúčast na národních a regionálních strategických a programových dokumentech v oblasti cestovního ruchu v ČR. Z široké spoluúčasti zde lze uvést dlouhodobý autorský podíl autorů příspěvku na koncepcích státní politiky cestovního ruchu ČR a národních programových dokumentech (např. Wokoun et al. 2002, Vystoupil et al. 2007b). V posledním desetiletí došlo ke zpracování problematiky cestovního ruchu ve všech Strategiích a Programech rozvoje jednotlivých krajů ČR, resp. speciálních programů rozvoje cestovního ruchu ve vybraných krajích ČR. Vysokou míru zapojení zde vykazují geografové ze všech našich vysokoškolských geografických, ekonomických a pedagogických pracovišť.

Aplikovaný výzkum v cestovním ruchu, s akcentem na sociálně geografické problémy, je v posledních deseti letech prováděn také v množství rezortních výzkumných grantů, zejména v rámci Ministerstva pro místní rozvoj a Ministerstva životního prostředí. Na tomto místě lze uvést např. práce z ESF MU v Brně, pracoviště autorů tohoto příspěvku (Vystoupil et al. 2007a, 2007b, Vystoupil 2008b).

³ Většina uvedených problémů je zatím řešena povětšinou jen ve výuce problematiky udržitelného cestovního ruchu na vybraných geografických katedrách.

HLAVNÍ GEOGRAFICKÉ ŠKOLY, PRACOVISTĚ A PŘEDSTAVITELÉ

Geografie cestovního ruchu jako speciální obor nebyla a není v našich podmínkách na vysokých školách formou samostatné katedry ustavena. Je vyučována pouze jako speciální předmět v rámci oboru a kateder geografie, resp. jako povinný či doplňkový předmět na vysokých školách ekonomického a pedagogického zaměření. V této části nyní představujeme naše hlavní geografické školy a pracoviště cestovního ruchu a jejich hlavní představitele za období posledních zhruba šedesát let.

„Pražská škola“

Byla a je prezentována především katedrou sociální geografie a regionálního rozvoje (dříve katedra geografie, resp. regionální a ekonomické geografie) na Přírodovědecké fakultě Karlovy univerzity. Je možné ji považovat za myšlenkově první a naše nejvýznamnější pracoviště v geografii cestovního ruchu, z níž vzešla většina významných „starších“ i „mladších“ představitelů tohoto oboru u nás. Ve svých poválečných počátcích byla spojena především s prací V. Häuflera k problematice turistického využití horských oblastí v Československu (Häufler 1955). Výzkum jednoho ze stěžejních výzkumných témat v ČR, totiž problematiky krátkodobé rekreace a druhého bydlení⁴ v 60. a 70. letech, je spojen především se jménem V. Gardavského. Z jeho myšlenkového potenciálu a školitelského zázemí (rozvíjeno také I. Bičíkem) vzešla později mladší generace geografů se specializací na geografii cestovního ruchu a rekreace na katedře – J. Vágner a D. Fialová (k jeho žákům se s úctou počítá i spoluautor tohoto příspěvku J. Vystoupil). Uvedení geografové rozpracovali a stále rozvíjejí základním způsobem již zmíněnou problematiku druhého bydlení, a to v pochopení jeho příčin vzniku, vývojových tendencí a prostorového rozmístění na jedné straně, resp. pochopení sociálně ekonomických souvislostí na straně druhé. Okrajově se geografickou problematikou cestovního ruchu (problematika vlivů cestovního ruchu na geografické prostředí, otázky udržitelného cestovního ruchu) zabývají i další interní či externí členové katedry (I. Bičík, R. Perlín, V. Štěpánek, M. Pásková). Významné myšlenkové obohacení představuje také dlouhodobá mezinárodní spolupráce katedry s polskými geografii.

„Brněnská škola“

Brněnská škola je spojena především s pracemi a výzkumem J. Vystoupila, spoluautora tohoto příspěvku a jeho pracovišti, a to nejprve na Geografickém ústavu ČSAV, kde více než 16 let (1977–1993) prováděl základní geografický výzkum problematiky cestovního ruchu a rekreace. Tehdejší problémové okruhy a výzkumná témata lze stručně charakterizovat následně – předmět a perspektivní úkoly geografie cestovního ruchu, prostorové modely cestovního ruchu, geografické problémy krátkodobé rekreace a druhého bydlení, problematika hodnocení přírodních předpokladů cestovního ruchu, studium příčin a základních charakteristik rekreativity obyvatelstva. Za jeden z hlavních přínosů je možno také označit rozsáhlou mapovou a atlasovou tvorbu (zejména prostorovou organizaci cestovního ruchu a rekreace a jejich základních forem v ČR). Po zrušení Geografického ústavu v rámci AV ČR v roce 1993 byl geografický výzkum obnoven na novém pracovišti spoluautora na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity (ESF MU)⁵. Po doktorandské výchově spolupracovníků

⁴ V té době pojmenováno jako individuální chatová rekreace.

⁵ Současný základní a aplikovaný výzkum je zaměřen nejen na geografickou problematiku, ale je významně orientován na stěžejní témata v celém oboru cestovního ruchu – management a marketing cestovního ruchu, politika cestovního ruchu, ekonomické problémy cestovního ruchu, aj.

(M. Šauer, A. Holešinská) ekonomického a regionálního zaměření, po příchodu dalšího geografa J. Kunce na katedru a občasném zapojení specialisty v geografii služeb J. Maryáše, silně „ekonomizujícího“ M. Viturky a specialisty na GIS P. Toneva, vzniklo postupně, na formálně negeografické ESF MU, dnes asi nejvýznamnější (kvantitativně i kvalitativně) vysokoškolské pracoviště geografického výzkumu v cestovním ruchu (např. mapová a atlasová tvorba), se silným aplikačním akcentem získaných poznatků (např. tvorba národních a regionálních strategických a programových dokumentů v oblasti cestovního ruchu). Významné myšlenkové obohacení představuje také dlouhodobá mezinárodní spolupráce katedry v celém středoevropském prostoru (zejm. Polsko, Německo, Rakousko, Slovensko). Okrajově se problematikou cestovního ruchu zabývali a zabývají také geografové na geografickém ústavu Přírodovědecké fakulty MU (A. Hynek, S. Řehák[†], D. Seidenglanz), resp. někteří geografové v Ústavu Geoniky AV ČR (P. Klapka) a v Ústavu územního rozvoje (J. Bína).

„Olomoucká škola“

Byla a do určité míry stále je bytostně spjata s katedrou geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a se jménem „první dámy“ v geografii cestovního ruchu u nás, se S. Šprincovou. Patří mezi první autory u nás, kteří se touto problematikou v poválečném období začali zabývat. Její hlavní odborná a publikační činnost byla široce zaměřena na mnoho problémových okruhů v geografii cestovního ruchu, z těch nejvýznamnějších lze uvést studium obecných problémů geografie cestovního ruchu a specifikace předmětu a metod jejího výzkumu, včetně otázek terminologie, hodnocení přírodních a socioekonomických předpokladů cestovního ruchu, analýzy a hodnocení prostorových projevů cestovního ruchu v systému geografických věd, mezinárodní spolupráce (např. významný podíl na vzniku pracovní skupiny pro geografii cestovního ruchu při Mezinárodní geografické unii v r. 1972). Geografii cestovního ruchu (přednášková činnost, problematika českého lázeňství, mapová tvorba) se dnes v Olomouci zabývají také geografové střední a mladší generace (I. Smolová, Z. Szczyrba, P. Klapka).

„Ostravská škola“

Je jednoznačně spojena s více než čtyřicetiletou kontinuální odbornou, pedagogickou a publikační činností otce a syna M. Havranta a J. Havranta na katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty v Ostravě. Jejich nosnými výzkumnými tématy v geografii cestovního ruchu byly zejména studium rekreačních potřeb a příležitostí obyvatelstva ostravské průmyslové aglomerace, otázky životního prostředí a cestovního ruchu, hodnocení předpokladů pro různé rekreační formy v širší oblasti Beskyd a Jeseníků, včetně hodnocení fenoménu druhého bydlení v nich. Z generace mladých geografů na katedře lze uvést T. Borutu. Myšlenkové obohacení představuje také dlouhodobá mezinárodní spolupráce s polskými geografy.

Plzeň

„Plzeňská škola“ geografických výzkumů cestovního ruchu je spjata s katedrou geografie Pedagogické fakulty a se jménem „zakladatele oboru“ S. Mirvalda (přednášková činnost, publikace skript, regionální problémy cestovního ruchu Plzeňska). Ze současných geografů střední generace je možno jmenovat především M. Novotnou (problematika tvorba a aplikace GIS v cestovním ruchu, otázky druhé bydlení). Inspirující myšlenkové obohacení představuje také současná mezinárodní spolupráce s bavorskými geografy, zejména v oblasti aplikovaného výzkumu.

VŠE Praha

Za jedno z nejvýznamnějších negeografických pracovišť lze jednoznačně označit Vysokou školu ekonomickou v Praze (katedra cestovního ruchu na Fakultě mezinárodních vztahů), tradiční místo pro přípravu vrcholových manažerů v oblasti cestovního ruchu, kde se předměty s geografickou problematikou cestovního ruchu vyučují již od roku 1959. Klíčová výzkumná témata a koncepty se zde orientují na teorii cestovního ruchu, management a marketing cestovního ruchu, ekonomický význam cestovního ruchu, informační technologie v cestovním ruchu a regionální (geografické) analýzy v cestovním ruchu. K nejvýznamnějším reprezentantům katedry se v jejím vývoji řadí mnoho odborníků ekonomického i geografického zaměření – např. V. Hrala, J. Indrová, V. Malá, K. Stránský). Aplikovaný geografický i ekonomický výzkum v cestovním ruchu národního i mezinárodního významu je řadu let také prováděn na katedře regionálních studií Národohospodářské fakulty VŠE v Praze (R. Wokoun, J. Kouřilová).

Ostatní pracoviště

Širokou výzkumnou a především pedagogickou činnost v oblasti geografických (prostorových), environmentálních a ekonomických aspektů cestovního ruchu a rekreace, včetně realizace základních pedagogických publikací a aplikovaného výzkumu je možno nalézt také na mnoha dalších vysokoškolských pracovištích u nás. Na tomto místě nelze opomenout katedru geografie na Pedagogické fakultě Technické univerzity v Liberci (A. Hynek, J. Pecháčková, V. Poštolka), katedru geografie na Přírodovědecké fakultě UJEP v Ústí nad Labem (J. Anděl, I. Farský), katedru ekonomiky podniku a účetnictví Fakulty ekonomické Západočeské univerzity v Plzni (J. Ježek, pracoviště Cheb), katedru geografie Pedagogické fakulty (J. Kubeš, J. Šíp) a katedru obchodu a cestovního ruchu Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (J. Navrátil), Ústav veřejné správy a práva Fakulty ekonomicko-správní Univerzity Pardubice (Š. Brychtová), katedru rekreologie a cestovního ruchu (J. Štyrský) a katedru informačních technologií Fakulty informatiky a managementu Univerzity Hradec Králové (J. Zelenka; jeho pionýrské dílo ve výkladové terminologii cestovního ruchu – Zelenka a Pásková 2002), katedru cestovního ruchu Vysoké školy polytechnické v Jihlavě (L. Jirků, J. Vaníček), katedru cestovního ruchu Obchodně podnikatelské fakulty Slezské univerzity v Karviné (J. Němčanský), resp. katedru cestovního ruchu Vysoké škole hotelové s. r. o. v Praze (J. Attl, A. Franke, K. Nejdla) a Vysokou školu obchodní s. r. o. v Praze (M. Palatková, Š. Tittelbachová).

ZÁVĚR

Jak již bylo výše naznačeno, cílem příspěvku „Geografický výzkum cestovního ruchu a rekreace v ČR v letech 1950–2008“ bylo komplexní uchopení a představení geografického výzkumu vázajícího se na problematiku cestovního ruchu a rekreace v České republice. Počátky tohoto výzkumu jsou datovány do poloviny 50. let a spojeny se jménem V. Häuflera (horské oblasti) a od 60. let i V. Gardavského (příměstská rekreace a zázemí velkých měst, druhé bydlení) – čelné představitele tradiční pražské školy. Moravskou vlajkovou loď drží v historickém kontextu od konce 50. let především S. Šprincová z olomoucké školy (široký záběr v oboru, patrně největší inklinace k regionalizacím v cestovním ruchu) a od poloviny 70. let J. Vystoupil z brněnské školy (také prakticky celé spektrum oboru, důraz na mapovou tvorbu a regionalizace či rajonizace). Nelze opomenout také tradiční ostravské pracoviště reprezentované otcem a synem Havrlantovými (rekreační zázemí pro ostravskou aglomeraci).

Historický akcent a historický přístup, jež se prolínají celým příspěvkem, jsou nezbytné pro pochopení vývojového kontextu geografických výzkumů zaměřených na problematiku cestovního ruchu a rekreace. Podobně jako hlavní geografické školy a pracoviště, se také jednotlivá výzkumná témata v základu liší, využívají odlišné metody, přístupy, prostorový aspekt, apod. Přes všechnu tu rozdílnost a dá se říci i jedinečnost je však geografický výzkum v cestovním ruchu a rekreaci zaštitěn a zastřešen paradoxně právě vnější integritou oboru, která to rozdílné a jedinečné provazuje v jeden jediný uchopitelný celek.

LITERATURA

- Anděl J.** 2004: Vývoj druhého bydlení na Ústecku. In **Vágner, J., Fialová, D.** eds. *Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 90–100.
- Bičík I.** 2001: Postavení, změny a perspektivy druhého bydlení v Česku. In **Bičík, I.** (ed.). *Druhé bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 25–40.
- Bičík I. et al.** 2001: *Druhé bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha.
- Bičík I., Ouředníček M. et al.** 2007: Suburbanizace v zázemí Prahy. *Životné prostredie* XLI (6), 303–306.
- Bína J.** 2002: Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v obcích České republiky. *Urbanismus a územní rozvoj* V (1/2002), 2–11.
- Dohnal V. et al.** 1981: *Rajonizace cestovního ruchu ČSR*. Merkur, Praha.
- Fialová, D.** 2001a: *Transformace druhého bydlení (v zázemí Prahy)*. Disertační práce, Univerzita Karlova, Praha.
- Fialová, D.** 2001b: Typologie rekreačních lokalit. In *Druhé bydlení v Česku*. 1. vydání, Univerzita Karlova, Praha, 90–102.
- Fialová, D.** 2003: Regional Differentiation of Second Housing Transformation in Czechia. *Acta Universitatis Carolinae Geographica* 37 (1), 59–66.
- Fialová, D.** 2004: Okolnosti podmiňující vznik a vývoj druhého bydlení v Česku. In **Vágner, J., Fialová, D.** eds. *Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 38–48.
- Fialová, D., Vágner, J.** 2005: Struktura, typologie, současnost a perspektivy druhého bydlení v Česku. *Geografie – Sborník České geografické společnosti* 110 (2), 73–81.
- Fialová, D., Vágner, J.** 2006: New trends in second housing in Czechia. *Acta Geographica Universitatis Comenianae* 48 (suppl. 3s), 263–271.
- Filipcová, B. et al.** 1974: *Volný čas a kultura v průmyslovém městě*. ÚKVC, Praha.
- Franke, A., Košatka, M.** 2008: Současná návštěvnost ČR ze zahraničí a možnosti její diverzifikace do oblastí. *Czech Hospitality and Tourism Papers* 4 (8), 53–68.
- Franke, A., Nejd, K., Vystoupil J., Zelenka J.** 2006: Hodnocení současného stavu výzkumu cestovního ruchu v České republice. *Czech Hospitality and Tourism Papers* 2 (3), 3–26.
- Gardavský, V.** 1968: *Rekreační zázemí Prahy*. Kandidátská práce, Univerzita Karlova, Praha.
- Gardavský, V.** 1969: Recreational hinterland of a city taking Prague as an example. *Acta Universitatis Carolinae Geographica* 4 (1), 3–29.
- Gardavský, V.** 1971: K problematice vymezení rekreačních zázemí měst. In *Problémy geografického výzkumu*. VSAV, Bratislava, 24–32.
- Gardavský, V.** 1975: Geografie individuální víkendové rekreace v ČSR. *Acta Universitatis Carolinae Geographica* 10 (1–2), 123–128.
- Gardavský, V.** 1977: Rekreační nároky městských obyvatel. *Acta Universitatis Carolinae Geographica* 12 (2), 25–38.
- Gardavský, V.** 1983: K problematice druhého bydlení. *Prace i Studia Geograficzne* 4, Warszawa, 101–106.
- Gardavský, V.** 1986: Ke geografii rekreace. In Sborník referátů 6. semináře „Rekreace a volný čas“, Znojmo, 1–4.

- Gardavský, V., Ryšlavý, I.** 1978: K metodám výzkumu rekreace (na příkladu Liberecka). *Acta Universitatis Carolinae Geographica* 13 (2), 43–75.
- Hamarnehová, I.** 2008: *Geografie cestovního ruchu – Evropa*. Aleš Čeněk, Plzeň.
- Hasman J., M., Šíp, J.** 2001: Potenciál území k rekreaci. *Životné prostredie* 35 (5), 248–252.
- Havrlant, J.** 1993: Problematika rekreační zátíženosti Hrubého Jeseníku, podoblasti cestovního ruchu I. kat. In *Změny geografického prostředí v pohraničních oblastech*. Ostravská univerzita, Ostrava, 30–38.
- Havrlant, J.** 1998: Bariéry a potřeby rozvoje cest. ruchu v česko-slovensko-polském pohraničním regionu Beskydy. In *Materialy 47. zjazdu PTG. US, Sosnowiec*, 375–377.
- Havrlant, J.** 2000: *Beskydy – Transformace pohraniční oblasti cestovního ruchu*. Ostravská univerzita, Ostrava.
- Havrlant, J.** 2003: *Beskydy, Cestovní ruch a rekreace jako fenomény rozvoje pohraničního regionu*. Habilitační práce, Ostravská univerzita, Ostrava.
- Havrlant, J.** 2004: Vývoj druhého bydlení v Moravskoslezských Beskydech. In **Vágner, J., Fialová, D. et al.** eds. *Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, s. 131–139.
- Havrlant, J.** 2005: Vývoj rekreačních forem cestovního ruchu v oblasti Beskyd. In **Fňukal, M., Ptáček, P.** eds. *Geografie, cestovní ruch a rekreace*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 133–148.
- Havrlant, J.** 2006: Problematika druhého bydlení v beskydském zázemí ostravské aglomerace. In *Přínos univerzit k transformaci regionů*. Ostravská univerzita, Ostrava, 2006.
- Havrlant, J.** 2007: *Geografie cestovního ruchu II. – Geografie cestovního ruchu ČR*. Distanční studijní opora. Ostravská univerzita, Ostrava.
- Havrlant, M.** 1968: Problémy rekreačního zázemí pro obyvatelstvo ostravské průmyslové aglomerace. *Sborník Československé společnosti zeměpisné* 73 (2), 143–148.
- Havrlant, M.** 1973: Vliv ostravské průmyslové aglomerace na rekreační zástavbu v Beskydech. *Sborník prací pedagogické fakulty v Ostravě C-8*, Ostrava.
- Havrlant, M.** 1974: Nízký Jeseník a Oderské vrchy jako rekreační zázemí ostravské průmyslové aglomerace. *Sborník prací pedagogické fakulty v Ostravě C-9*, Ostrava.
- Havrlant, M.** 1977: Zázemí ostravské průmyslové oblasti, jeho funkce a možnosti využití pro rekreační účely. *Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě* 36, SPN, Praha.
- Havrlant, M.** 1986: *Rekreační potenciál a zařízení terciární sféry v Ostravské průmyslové oblasti*. Ostravská univerzita, Ostrava.
- Häufler, V.** 1955: *Horské oblasti v Československu a jejich využití*. ČSAV, Praha.
- Himiyama Y., Hwang M, Ichinose T., Bičík I.** 2002: Vývoj rekreace v zázemí Prahy. *Geografické rozhledy* 11 (4), III.
- Holeček, M., Mariot, P., Strída, M.** 1999: *Zeměpis cestovního ruchu*. Nakladatelství ČGS, Praha.
- Holešinská, A.** 2004a: Organizace turistických informačních center. In *Sborník příspěvků z konference studentů doktorského studia*, Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno.
- Holešinská, A.** 2004b: Kvalita poskytovaných služeb turistickými informačními centry. In *Sborník referátů ze VII. Mezinárodního kolokvia o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 27–34.
- Holešinská, A.** 2005: Tourism E-Atlas of World Countries. In *X. International Scientific Conference Tourism, Regional Development and Education*. Tábor, 47–50.
- Holešinská, A.** 2006: Venkovský cestovní ruch v České republice. In *IX. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 251–255.
- Holešinská, A.** 2008: Destinační management, neboli řízení destinace a jeho aplikace v České republice. *Czech Hospitality and Tourism Papers* 4 (8), 41–52.
- Holešinská, A., Kunc, J.** 2006: Programové a strategické dokumenty rozvoje cestovního ruchu ČR – srovnání. In *IX. Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 217–220.
- Holešinská, A., Nunvářová, S.** 2005: Zřizování turistických informačních center obcemi. In *Sborník příspěvků z konference studentů doktorského studia*. Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Brno.

- Horák, S.** 2006: *Geografie cestovního ruchu Evropy*. Nakladatelství R. Drahň, Pardubice.
- Hrala, V.** 2001: *Geografie cestovního ruchu*. Idea servis, Praha.
- Hůrský, J.** 1963: *Die Böhmische Schweiz als Erholungsgebiet*. *Wiss. Veröff.* Des Deutschen Institutes für Länderkunde, Leipzig.
- Hynek, A., Sedláček, P.** 2004: Vývoj druhého bydlení v zázemí Brna. In **Vágner, J., Fialová, D.** eds. *Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 108–113.
- Charvát, J.** 1945: *Politika cestovního ruchu*. Praha.
- Charvát, J.** 1948: *Cestovní ruch v konjunkturálním výzkumu*. Orbis, Praha.
- Ježek, J.** 2000: *Úvod do geografie cestovního ruchu*. Vysokoškolská skripta. Plzeňská univerzita, Plzeň.
- Kopšo, E.** 1970: *Základy geografie cestovního ruchu ČSSR*. SPN, Bratislava.
- Kopšo, E. et al.** 1992: *Geografia cestovného ruchu*. SPN, Bratislava.
- Kotrba, M.** 1968: *Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR*. SÚRP, Praha.
- Kratochvíl, P., Šíp, J.** 1999: Metoda klasifikace okresů ČR z hlediska ubytovacích možností. In **Hasman, M.** ed. *Sborník referátů 4. mezinárodní konference Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství*, Jihočeská univerzita, Tábor, 149–154.
- Kubeš, J.** 2004a: Vývoj chataření v zázemí Českých Budějovic. In **Vágner, J., Fialová, D.** eds. *Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku*, Univerzita Karlova, Praha, 70–80.
- Kubeš, J.** 2004b: Prvky územní struktury chataření a jejich typologie. In **Vágner, J., Fialová, D.** eds. **Regionální diferenciacie druhého bydlení v Česku**. Univerzita Karlova, Praha, 184–200.
- Kubeš, J.** 2005: Recreation in individual weekend cabins in Czechia and its typological diversity. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae – Geographica* 47 (suppl. 3), 309–318.
- Kubeš, J., Barták, R.** 1998: Krajinný ráz – součást rekreačního potenciálu krajiny. In **Hasman, M., Říha, J.** eds. *Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství*. Zemědělská fakulta Jihočeské Univerzity, Tábor, 86–93.
- Kučera, M.** 1992: *Hlavní směry dojíždky do objektů individuální rekreace*. Zprávy a rozborů ČSÚ, 35 s.
- Kunc, J.** 2005: Turistické informace hodnocení, regionální struktura, institucionální a finanční podpora. In **Fňukal, M., Ptáček, P.** eds. *Geografie, cestovní ruch a rekreace*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 27–36.
- Kunc, J.** 2007: Lázeňský cestovní ruch v České republice. In *Česká geografie v evropském prostoru*. Jihočeská univerzita, České Budějovice.
- Kunc, J., Vystoupil, P.** 2005: Vinařská turistika v České republice – regionálně geografické aspekty. In *VIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 265–269.
- Librová, E.** 1969: *Výzkum chat a chataření na Ostravsku*. Sociologický výzkum města Ostravy, sv. 27, VÚVA, Praha.
- Librová, E.** 1972: *Urbanizace a potřeba rekreace*. VÚVA, Praha.
- Librová, H.** 1975: Dva typy druhého bydlení v ČSR. *Sborník prací Filosofické fakulty Brněnské univerzity* G 19, 53–64.
- Librová, H.** 1987: *Sociální potřeba a hodnota krajiny*. UJEP, Brno.
- Mariot, P.** 1971a: *Regionálna analýza Západného Slovenska z hľadiska cestovného ruchu*, Kandidátská práca. GGÚ SAV, Bratislava.
- Mariot, P.** 1971b: Funkčné hodnotenie predpokladov cestovného ruchu jako předpoklad pre vytvorenie orkestrového modelu cestovného ruchu. *Geografický časopis* 23 (3), 242–254.
- Mariot, P.** 1983: *Geografia cestovného ruchu*. Veda, Bratislava.
- Mariot, P.** 2000: *Geografia cestovného ruchu*. Orbis Pictus Istropolitana, Bratislava.
- Mariot, P., Otrubová, E., Vystoupil, J.** 1992: Conditions of the Development of Active Foreign Tourism in the ČSFR with respect to Present-day problems. In *Conditions of the foreign tourism development in the middle and Eastern Europe*. University of Wrocław, Wrocław, 24–35.

- Maryáš, J.** 2002: Regionální diference podnikatelské aktivity fyzických osob v pohostinství a ubytování. In *V. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 317–322.
- Migala, M., Szczyrba, Z.** 2006: Spas and spa tourism in the Czech Republic. *Zeszyty Naukowe* 312/2006 (1), seria Turystyka i Rekreacja, Politechnika Opolska, Opole, 147–162.
- Mirvald, S. et al.** 1996: *Geografie cestovního ruchu*. Vysokoškolská skripta. Západočeská univerzita, Plzeň.
- Míchal, I., Nosková, J.** 1970: Hodnocení přírodních předpokladů území pro rekreaci. *Sborník pro ochranu a tvorbu životního prostředí* 1–2, Terplan, Praha, 72–84.
- Navrátil, J., Martinát, S., Kallabová, E.** 2009: Framework for utilizing angling as tourism development tool in rural areas. *Agricultural Economics – Zemledska ekonomika* (in print).
- Němčanský, M.** 1996: *Geografie cestovního ruchu*. Vysokoškolská skripta. Slezská univerzita v Opavě, Opava.
- Novotná, M.** 2005: Ohodnocení geografického potenciálu pro cestovní ruch v Plzeňském kraji. *Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica* 47 (suppl. 3), 392–405.
- Novotná, M.** 2007a: Methodology of the evaluation of the geographic potential for tourism in the Plzeň region. *Moravian Geographical Reports* 15 (2), 32–39.
- Novotná, M.** 2007b: Druhé bydlení na Plzeňsku. *Životné prostredie* 49 (6), 309–315.
- Pásková, M.** 2003a: *Změny geografického prostředí vyvolané rozvojem cestovního ruchu ve světle kriticko-realistické metodologie*. Disertační práce. Univerzita Karlova, Praha.
- Pásková, M.** 2003b: Kapacita území turistického regionu Český ráj pro udržitelný rozvoj cestovního ruchu. In *Sborník referátů 8. mezinárodní konference: Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství*. Jihočeská univerzita, Tábor, 127–137.
- Pecháčková, I.** 2004: Vývoj druhého bydlení v zázemí Liberce. In **Vágner, J., Fialová, D.** eds. *Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 101–107.
- Kolektiv autorů.** 2008: *Průmysl cestovního ruchu*. Garep s.r.o., Brno; MMR ČR, MPSV ČR, Praha.
- Perlín, R.** 1998: Typologie českého venkova. *Zemědělská ekonomika* 44 (8), 349–358.
- Ptáček, P.** 2004: Vývoj druhého bydlení na Olomoucku. In **Vágner, J., Fialová, D.** eds. *Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 114–124.
- Seidenglanz, D.** 2005: *Hodnocení vybrané turistické dopravní infrastruktury – příklad zimních středisek*. In *VIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 289–293.
- Staňková, J.** 2006: *Vybrané aspekty turistiky a udržitelného rozvoje v Národním parku Šumava a v Národním parku Podýjí z pohledu tří skupin respondentů*. Disertační práce, Univerzita Karlova, Praha.
- Stránský, K.** 1973: *Geografie cestovního ruchu*. Vysokoškolská skripta. VŠE, Praha.
- Šauer, M.** 2005: Přírodní předpoklady pro rozvoj cestovního ruchu: metodické poznámky. In *VIII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 307–315.
- Šauer, M., Vystoupil, J.** 2005: Urban tourism in the Czech Republic. In **Wyrzykowski, J.** ed. *Conditions of the foreign tourism development in central and eastern Europe: Urban tourism – present state and development perspectives*. Vol. 8., University of Wrocław, Wrocław, 129–136.
- Šauer, M., Vystoupil, J.** 2006: Model of spa tourism in the Czech Republic. In **Wyrzykowski, J.** ed. *Conditions of the foreign tourism development in central and eastern Europe: Contemporary model of spa tourism in the aspect of sustainable development*. Vol. 9., University of Wrocław, Wrocław, 251–258.
- Šíp, J.** 1997: Teoretické přístupy ke studiu potenciálů cestovního ruchu měst na příkladu Tábora. In *Soubor referátů 7. konference SHS ČMS "Památka cestovní ruch"*. SHS ČMS, Praha, 58–63.
- Šíp, J.** 1998: Strukturace potenciálů cestovního ruchu a možnosti jejich aktivace. In **Hasman, M.** ed. *Sborník 3. mezinárodní konference Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství*. Jihočeská univerzita, Tábor, 94–109.
- Šíp, J.** 2000: *Problémy cestovního ruchu na příkladu okresu Tábor*. Disertační práce, Univerzita Karlova, Praha.
- Šíp, J.** 2002: Srovnání vývoje cestovního ruchu ve Slovenské a České republice. *Sborník České geografické společnosti* 107 (1), 78–87.

- Šíp, J. 2005. Geografie cestovního ruchu ve vzdělávacím systému zaměřeném na cestovní ruch. In **Fňukal, M., Ptáček, P.** eds. *Geografie cestovního ruchu a rekreace*. Univerzita Palackého, Olomouc, 177–183.
- Šíp, J. 2007: Hodnota území venkova pro rozvoj cestovního ruchu. In **Kraft, S., Mičková, K., Rypl, J., Švec, P., Vančura, M.** eds. *Česká geografie v evropském prostoru, Sborník z XXI. sjezdu ČGS*. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 752–762.
- Šíp, J., **Klufová, R.** 2003: Vybrané přístupy ke studiu problematiky cestovního ruchu. In *Sborník 7. mezinárodní konference Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství*. Jihočeská univerzita, Tábor, Díl 2, 62–69.
- Šíp, J., **Vystoupil, J.** 2005: Metodika analýzy hodnoty území venkovského prostoru v intencích trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu jako základní nástroj nové rajonizace ČR. In **Hesková, M., Šittler, E., Dvořák, V.** eds. *Cestovní ruch, regionální rozvoj a školství – trvale udržitelný rozvoj a turismus*. Jihočeská univerzita, Tábor, 24–30.
- Šprincová, S. 1959: Rajonizace cestovního ruchu v oblasti Jeseníků. In *Sborník referátů VIII. Sjezdu čs. zeměpisců*. Opava, 2 s.
- Šprincová, S. 1965a: The Regionalization of Tourism. *Edice referátů k zasedání Komise pro ekonomickou rajonizaci při IGU*. Komunikát: 4, GGÚ ČSAV, Brno.
- Šprincová, S. 1965b: The Regionalization of Tourism. In *Edice referátů k zasedání Komise pro ekonomickou rajonizaci při Mezinárodní geografické unii*. Komunikát: 4, GGÚ ČSAV, Brno, 6 s.
- Šprincová, S. 1968: Příspěvek ke geografii cestovního ruchu na příkladu rekreační oblasti Jeseníků. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Geographica-Geologica VIII*, 81–237.
- Šprincová, S. 1969: Geografie cestovního ruchu v ČSSR. *Sborník Československé společnosti zeměpisné 74 (3)*, 234–237.
- Šprincová, S. 1970: Vliv cestovního ruchu na životní prostředí v rekreačních oblastech. In **Říha, J.** ed. *Konference o biosféře 1970*. DT ČVTS, Praha, 337–355.
- Šprincová, S. 1971: Metody výzkumu v geografii cestovního ruchu. *Přírodní vědy ve škole XXIII (1)*, 22–25.
- Šprincová, S. 1972: K některým základním otázkám prostorové optimalizace rekreace u vodních ploch. In **Demek, J.** ed. *Studia Geographica 24*. GGÚ ČSAV, Brno, Česká společnost zeměpisná při ČSAV, Praha, 71–76.
- Šprincová, S. 1975a: Tourism and recreation as object of geographic investigations. *Society and Leisure 4*, 97–115.
- Šprincová, S. 1975b: *Úvod do geografie cestovního ruchu*. Vysokoškolská skripta. Univerzita Palackého, Olomouc.
- Šprincová, S. 1977: Vývoj geografie cestovního ruchu v Polsku a v Československu. In **Blažek, M.** ed. *Ekonomickogeografické studie. Studia Geographica 61*, 109–117.
- Šprincová, S. 1980: Die thematische Entwicklung der Erholungsgeographie im Spiegel der internationalen Geographenkongresse 1956–1976. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Rerum Naturalium, 66, Geographica-Geologica XIX*, 101–123.
- Šprincová, S. 1983a: Aktuelle Probleme der Erholungsgeographie auf den internationalen geographischen Weltkongressen in Moskau und Tokyo. *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Rerum Naturalium 74, Geographica-Geologica XXI*, 87–102.
- Šprincová, S. 1983b: Geografie cestovního ruchu a rekreace v ČSSR (vývoj tématického zaměření). In **Strída, M.** ed. *Geografický výzkum v Československé akademii věd 1952–1982*. Vědecké symposium – sborník referátů. GGÚ ČSAV, Liblice, 218–223.
- Šprincová, S. 1984a: New Trends in the Dynamism of Second Homes – Expansion into not Attractive Areas from Tourist Point of View. *Sborník Československé geografické společnosti 89 (2)*, 164–169.
- Šprincová, S. 1984b: Druhé bydlení na Osoblažsku – kladný nebo záporný jev ve struktuře sídel? *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Rerum Naturalium 80, Geographica-Geologica XXIII*, 95–108.

- Šprincová, S., Lepka, I. 1990: Rajonizace oblasti cestovního ruchu Jeseníky (srovnávací studie). *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Rerum Naturalium 98, Geographica-Geologica XXIX*, 89–106.
- Štěpánek, V., Šíp, J., Kopačka, L. 2001: *Geografie cestovního ruchu*. Karolinum, Praha.
- Štýrský, J. 2005: *Geografie cestovního ruchu Evropy a světa*. Gaudeamus, Hradec Králové.
- Vágner, J. 1999: *Geografické aspekty druhého bydlení v České republice*. Dizertační práce. Univerzita Karlova, Praha.
- Vágner, J. 2000: Regional Development of Tourism in Czechia – Deconcentration Projects. *Acta Universitatis Carolinae Geographica 35 (2)*, 53–66.
- Vágner, J. 2001: Vývoj druhého bydlení v Česku. In Bičík I. ed. *Druhé bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 42–54.
- Vágner, J. 2003a: Druhé bydlení a příbuzné formy rekreace na území Prahy. In *Cestovní ruch v ČR – Problémy a možnosti jejich řešení*. Jihočeská univerzita, Tábor.
- Vágner, J. 2003b: Regional differentiation of second housing in Czechia and relations to other forms of tourism. *Turyzm 12 (1)*, 99–108.
- Vágner, J. 2003c: Puti regionalnogo razvitija turizma v Češskoj respublike. In *Geografija meždunarodnogo turizma*. Izdatelstvo Moskovskogo univerziteta, Moskva.
- Vágner, J. 2003d: Accomodated foreign tourists in Prague in the 1990s. *Sustainable Tourism Development*. School of Business Administration, Turiba.
- Vágner, J. 2004a: Druhé bydlení jako objekt geografického výzkumu. In Vágner J., Fialová, D. eds. *Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 20–25.
- Vágner, J. 2004b: Druhé bydlení v zahraničí – možnosti srovnání. In Vágner, J., Fialová, D. eds. *Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 26–37.
- Vágner, J. 2004c: Rekreativita obyvatel Česka na příkladě druhého bydlení. In Vágner, J., Fialová, D. eds. *Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 148–161.
- Veselá, J. 2006: Prognózy vývoje cestovního ruchu v ČR a EU. In IX. *Mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 257–262.
- Vágner J., Fialová, D. 2004: Prostorové charakteristiky druhého bydlení v Česku – základní charakteristiky. In Vágner, J., Fialová, D. eds. *Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha, 50–56.
- Vágner, J., Fialová, D. et al. 2004: *Regionální diferenciace druhého bydlení v Česku*. Univerzita Karlova, Praha.
- Vágner, J., Fialová, D. 2006: New trends in second housing in Czechia. *Acta Geographica Universitatis Comenianae 48 (suppl. 3)*, 263–271.
- Vágner, J. Voborníková, J. 2007: Vývoj a transformace vázaného cestovního ruchu v Česku. In *Česká geografie v evropském prostoru*. Jihočeská univerzita, České Budějovice, .
- Viturka, M., Šauer, M., Vystoupil, J. 2003: Environmentální faktory kvality života. In Viturka, M. et al. eds. *Regionální vyhodnocení kvality podnikatelského prostředí v České republice*. Masarykova univerzita, Brno, 59–66.
- Viturka, M., Vystoupil, J. 2003: Environmentální faktory regionálního hodnocení kvality podnikatelského prostředí. In VI. *mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 301–313.
- Vystoupil, J. 1978: Individuální chatová rekreace obyvatel velkoměsta na příkladě města Brna. *Zprávy GGÚ ČSAV 15 (2/3)*, 43–46.
- Vystoupil, J. 1979: K výzkumu přírodních rekreačních zdrojů. *Sborník Československé geografické společnosti 84 (2)*, 140–146.
- Vystoupil, J. 1980: Prirodnyje i socioekonomičeskije faktory razvitija rekreaci naselenija bolšogo goroda na primere gorodu Brno. *Studia Geographica 71 (2)*, 85–94.

- Vystoupil, J.** 1981: *Geografické problémy (krátkodobé) rekreace v ČSR*. Kandidátská disertační práce. GGÚ ČSAV, Brno.
- Vystoupil, J.** 1983a: K prognóze vývoje krátkodobé rekreace na příkladě individuální chatové rekreace. *Zprávy GgÚ ČSAV* 20 (2), 55–68.
- Vystoupil, J.** 1983b: Socioekonomická struktura a rekreativita obyvatelstva na příkladu analýzy vnitřní struktury měst. In **Toušek, V.** ed. *Studia Geographica* 81, 135–155.
- Vystoupil, J.** 1985: Rekreační zázemí měst ČSR. In Sborník prací k 90. narozeninám prof. J. Korčáka. *Sborník prací* 9, 155–164.
- Vystoupil, J.** 1986: Územní organizace podnikové a výběrové rekreace ROH v ČSSR. In **Kolektiv autorů. III. Mezinárodní konferenci o cestovnom ruchu: Postavení materiálně-technickej základne v rozvoji cestovného ruchu**. ČSVTS, Banská Bystrica, 108–114.
- Vystoupil, J.** 1987a: Cestovní ruch a rekreace. In **Holeček, M.** ed. *Geografie teorie-výzkum-praxe – Pracovní hypotéza územní prognózy vybraných celků sociálně ekonomické sféry ČSSR k roku 2010. Část I., sv. 8*, GGÚ ČSAV, Brno, 169–184.
- Vystoupil, J.** 1987b: Erholungsgebiete der Städte in der ČSR. In *Gesellschaftliche Determination der Rekreatiogeographie. Greifswalder Geographische Arbeiten* 4, E-M-A Universität, Greifswald, 124–128.
- Vystoupil, J.** 1988a: Erholungswesen und Turistik in der CSSR. In **Schmidt, R., Toušek, V., Berényi, I.** eds. *Wissenschaftliche Mitteilungen 25 – Ergebnisse der regional differenzierten Urbanisierung in sozialistischen Ländern*. Institut für Geographie und Geoökologie der AdW der DDR, Leipzig.
- Vystoupil, J.** 1988b: Vývoj cestovního ruchu a rekreace v ČSSR a jeho územní organizace. *Sborník Československé geografické společnosti* 93 (3), 210–230.
- Vystoupil, J.** 1989a: K prognózu turizmu i rekreaci v ČSSR. *Sborník prací* 22, 187–192.
- Vystoupil, J.** 1989b: Rekreační využití venkovských sídel v zázemí velkých měst (na příkladě individuální chatové rekreace). In *IV. Mezinárodní konferencia o cestovnom ruchu: Konceptia a tvorba sféry zotavenia a rekreácie obyvateľov miest*. ČSVTS, Banská Bystrica, 95–101.
- Vystoupil, J.** 1989c: Zweitwohnungen in der ČSFR. In *Nachrichte der Arbeitskreises für Regionalforschung*. Wien.
- Vystoupil, J.** 1991: Die Entwicklung der Zweitwohnungen in Tschechien und der Slowakei. *AMR INFO, Mitteilungen der Arbeitskreises für Regionalforschung* 21 (4–6), 1–5.
- Vystoupil, J.** 1999: Problémy regionální statistiky cestovního ruchu v ČR a mezinárodních srovnáních. In *I. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 99–114.
- Vystoupil, J.** 2008a: Geografie cestovního ruchu. In **Toušek V., Kunc J., Vystoupil J.** eds. *Ekonomická a sociální geografie*. Aleš Čeněk, Plzeň, 295–332.
- Vystoupil, J.** 2008b: Přístupy a metody k hodnocení problémových a hospodářsky slabých oblastí v souvislosti s možnostmi jejich aktivace podporou rozvoje cestovního ruchu. *Czech Hospitality and Tourism Papers* 4 (suppl. 2), 40–49.
- Vystoupil, J.** 2008c: *Geografické problémy cestovního ruchu*. Habilitační práce, Masarykova univerzita, Brno.
- Vystoupil, J. et al.** 2006: *Atlas cestovního ruchu České republiky*. MMR ČR, Praha.
- Vystoupil, J., Holešinská, A., Kunc, J., Šauer, M.** 2007a: *Metody pro tvorbu strategických a programových dokumentů cestovního ruchu*. Masarykova univerzita, Brno.
- Vystoupil, J., Holešinská, A., Kunc, J., Šauer, M.** 2007b: *Návrh nové rajonizace cestovního ruchu ČR*. Masarykova univerzita, Brno.
- Vystoupil, J., Holešinská, A., Kunc, J., Šauer, M.** 2008: Teoreticko-metodologické přístupy k tvorbě rajonizace cestovního ruchu v České republice. *Ekonomická revue cestovného ruchu* 41 (2), Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, 105–117.
- Vystoupil, J., Hýblová, I., Mariot, P.** 1992: B.7 Cestovní ruch a rekreace. Mapový list 10. In **Kolektiv autorů. Atlas životního prostředí a zdraví obyvatelstva ČSFR**. GgÚ ČSAV Brno; FV ŽP, Praha.

- Vystoupil, J., Mariot, P.** 1987: Cestovní ruch a rekreace. Mapový list č. V/4. In **Kolektiv autorů**. *Atlas obyvatelstva ČSSR*. GGÚ ČSAV, Brno; Geodézie, FSÚ a VKÚ, Praha; Slovenská kartografia, Bratislava.
- Vystoupil, J., Stachowski, J.** 1989: Development of the Second homes in Czechoslovakia and Poland. *Sborník prací* 13.
- Vystoupil, J., Šauer, M.** 2003: Prostorová analýza evropského turismu. In **Majerová, V. et al.** eds. *Aktuální otázky rozvoje regionů III – Regionální rozvoj a management ve veřejné správě*. Česká zemědělská univerzita, Praha.
- Vystoupil, J., Šauer, M.** 2004: Analýza zahraniční návštěvnosti v Jihomoravském kraji. In *VII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 175–183.
- Vystoupil, J., Šauer, M.** 2006: *Geografie cestovního ruchu*. Distanční studijní opora. Masarykova univerzita, Brno.
- Vystoupil, J., Šauer, M.** 2008: Geoparky – nový nástroj rozvoje cestovního ruchu. *Životné prostredie* 42 (1), 39–43.
- Vystoupil, J., Šauer, M., Holešinská, A.** 2007: Teoreticko-metodologické a praktické přístupy k regionalizaci cestovního ruchu. In **Kraft, S., Mičková, K., Rypl, J., Švec, P., Vančura, M.** eds. *Česká geografie v evropském prostoru*. Jihočeská univerzita, České Budějovice, 273–280.
- Vystoupil, J., Šauer, M., Holešinská, A., Metelková, P.** 2006: *Základy cestovního ruchu*. Distanční studijní opora. Masarykova univerzita, Brno.
- Wokoun, R., Kouřilová, J., Vystoupil, J.** 2002: Sektorový operační program Cestovní ruch a lázeňství a jeho význam pro rozvoj regionů a národního hospodářství. In *V. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. Masarykova univerzita, Brno, 247–263.
- Wokoun, R., Vystoupil, J.** 1983: *Vybrané kapitoly z geografie rekreace*. Univerzita J. E. Purkyně, Brno.
- Wokoun, R., Vystoupil, J.** 1987: *Geografie cestovního ruchu a rekreace I*. Vysokoškolská skripta. SPN, Praha.
- Zelenka, J., Pásková, M.** 2002: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. MMR ČR, Praha.

SUMMARY

Geographical research of tourism and recreation in the Czech Republic in 1950-2008

The aim of our contribution „Geographical research of tourism and recreation in the Czech Republic in 1950-2008“, as was above mentioned, was complete appreciation and presentation of geographical research related with problems of tourism and recreation in the Czech Republic. The beginnings of these researches are dated to the half of the 50's and are connected with the name of V. Häufler (mountain areas) and from the 60's with V. Gardavský (suburban recreation and hinterland of cities, second houses) as well – it's concerned of main representatives of traditional „Prague school“. Moravian flagship in historical context keep from the end of the 1950s primarily chief „Olomouc school“ representative S. Šprincová (broad branch specialization, crucial inclination perhaps to tourism regionalizations) and from the half of 1970s J. Vystoupil from „Brno school“ (in practise almost the whole branch spectrum as well, emphasis on map creation and regionalizations). There is no left out also traditional workplace in Ostrava, represented by father and son Havrlant's (recreation hinterland for Ostrava agglomeration). Historical accent and historical approach intermeshing the whole contribution are important for understanding of developmental context of geographical researches focused on problems of tourism and recreation. Similarly as geographical school headquarters, individual research topics differs as well, using up different methods, approaches, spatial point of view, etc. Despite all the dissimilarity and we can say uniqueness too, the geographical research in tourism and recreation is protected and covered with quite other integrity, that the different and unique connects to one and only complex.